

DET KLIPPE- FYLDTE HAV

SIG "AAAH"

Den lørdag i starten af september 2020 ankom vi efter en cykeltur til covid-19-testcentret i Aarhus. De hvide telte i solskinnet ledte tankerne hen på noget festligt, men skiltene med "Fodgængere denne vej" og pilene på jorden anslog en mere alvorlig og regelret stemning. Mærkeligt nok var der ingen andre – hverken biler eller fodgængere – da vi ankom denne lørdag eftermiddag. De øde omgivelser forstærkede den surrealistiske, cirkusagtige oplevelse og stod i skarp kontrast til billederne af de lange, velordnede køer, vi havde set i tv. Det var min første covid-19-test. Min datter på 17 førte an.

To unge mænd med vagtuniform og lakonisk attitude spurgte, om vi var kommet for at blive testet for covid-19. Spørgsmålet virkede en anelse overflødigt, men vi svarede prompte og beredvilligt "ja" i kor. "Den vej", sagde de og nikkede i retning af teltet 20 meter væk.

Vi blev modtaget i det store tomme telt af to læger formummet fra top til tå i hvide værnemidler. Lignende skikkelser travede rundt i baggrunden. Jeg kunne ikke lade være med at tænke på den amerikanske instruktør

Steven Soderberghs virus-thriller *Contagion*. Vi oplyste vores CPR-numre, og før jeg vidste af det, stod jeg med en tråpind presset mod tungen og frembragte et ”Aaah”, mens jeg desperat forsøgte at lade være med at hoste.

”Hvad kommer det her til at betyde?”, spurgte vi os selv på vej tilbage til cyklerne. Hvis vores tests viste, at vi var smittet, måtte vi selvfølgelig give besked til dem, vi havde været i kontakt med. Så ville vores venner og kolleger sikkert også studere listen med symptomer på covid-19 for at tjekke, om de havde mærket noget, der kunne få alarmklokkerne til at ringe. De ville nok også konsultere statistikken over de seneste tilfælde af covid-19 i Aarhus. Alt i alt ville vi foranledige en kaskade af nye tests – samt nervøsitet og besvær.

Ville vores venner og kolleger blive sure på os for – helt utilsigtet – at have påført dem en risiko? Eller ville de forstå, at vi tog ansvar og forsøgte at gøre det rigtige for dem, vi holdt af? Måske ville de overveje, om det fremover var klogest at arbejde hjemmefra eller begrænse de sociale aktiviteter yderligere? Måske ville kollegerne i de næste par måneder ubevidst træde mere til side for mig på gangen, mens de lidt akavet forsøgte at lave sjov?

I malstrømmen af spekulationer slog det os, at vores planer for de kommende uger nu var i fare. Hvis altså resultaterne viste, at vi var blevet smittet. Og det var selvfølgelig et meget stort HVIS.

Den varme efterårssol gav en smule trøst, mens vi overvejede de dystre perspektiver ved en positiv test. Vi vidste, at vi skulle vente mellem 24 og 72 timer på at få

resultatet. Der gik dog kun et døgn, og i begge tilfælde var resultatet negativt. Hvordan kunne noget 'negativt' i det hele taget være så positivt?

Men fra vi tog testen, og indtil vi fik resultatet, havde vi adskillige timer til at tænke over vores potentielle risiko ved en mulig infektion, herunder risikoen for langvarige, invaliderende bivirkninger, såkaldte 'covid-senfølger', og den risiko, vi uforvarende kunne have påført andre, hvis vi var smittet.

Covid-19 gjorde menneskers basale trang til og ønske om at være sammen til en risiko. Gjorde rejser risikable. Gjorde arbejdspladser risikable. Gjorde overflader som dørhåndtag og vandhaner risikable. Gjorde vejtrækning risikabel. Afstande blev vurderet i forhold til risikoen for andre. Apps oplyste om den risiko, vi indebar for andre, og de indebar for os.

Covid-19 ligger i virkeligheden ikke så langt fra vores almindelige oplevelser; den udkrystalliserer blot mange af facetterne ved risiko i vores liv.

FANGET AF GORILLAEN

Min datter og jeg grundede over alle de potentielle følger af en mulig covid-19-smitte, og det tog tid. Nogle gange bliver vi imidlertid bevidste om en fare, umiddelbart når den opstår.

Engang så jeg et videoklip af et barn, der ved et uheld faldt ned i gorillaindelukket i en zoologisk have i Cincinnati i 2016. Øjeblikket blev filmet på mobiltelefon af en tilfældig tilskuer. Det var dramatisk og skræmmende at se

på – og i videoklipet kunne man også høre udbruddene fra de chokerede tilskuere og de fortvivlede forældre.

Det var helt anderledes end optagelserne af gorillaer, der hyggede sig med den britiske naturhistoriker og tv-vært David Attenborough i Rwandas jungle i 1978. Ved den lejlighed betragtede gorillaer og homo sapiens nysgerrigt hinanden, og der var sjov og ballade, da en ung gorilla legede med Attenboroughs snørebånd. Men i videoklipet fra Cincinnati slæbte gorillaen barnet godt 20 meter til den anden ende af indelukket. Det var ikke til at vide, hvordan det ville ende.

Situationen var åbenlyst farlig for barnet, der umuligt ville overleve et angreb fra gorillaen. I sidste ende var gorillaen dog i størst fare, for det endte med, at den blev aflivet. Barnet slap heldigvis med en hjernerystelse og nogle skrammer.

Man kunne også sige, at det var en risikabel situation. Barnet risikerede at lide en forfærdelig død – og det fik situationen til at virke så farlig.

Så hvad er forskellen mellem risiko og fare? En fare oplever vi lige her og nu og lige foran os. **En risiko, derimod, kan vi i højere grad betragte som forestillingen om en fare, der kan opstå i fremtiden.** En risiko kan naturligvis blive til en fare, når tiden går, og den nutidige 'fare' indhenter den fremtidige 'risiko'.

Men da en risiko vedrører et aspekt i fremtiden, er spørgsmålet naturligvis, hvordan vi så kan vide, at den eksisterer. Det kan vi på forskellige måder. For eksempel ved hjælp af vores instinkter, erfaringer, trossystemer

og de oplysninger, vi har fået fra andre mennesker og medier. Hvad det sidste angår, ved vi for eksempel, at humant papillomvirus, bedre kendt som HPV, indebærer risiko for livmoderhalskræft, fordi forskere har fundet en sammenhæng mellem HPV og livmoderhalskræft. Og denne oplysning har vi formentlig fået fra informationskampagner, medierne, vores læge eller en anden sundhedsmedarbejder.

SÅ TIL SØS

Information om en risiko kan udløse et længere forløb. Jeg fik mine tre børn, da jeg var midt i 30'erne. Da jeg ventede mit andet og tredje barn, blev jeg tilbudt en nakkefoldsscanning. På grund af min alder var der en let forhøjet risiko for, at børnene kunne have Downs syndrom, og derfor havde jeg ret til en gratis scanning, der kunne give en formodning om, hvorvidt de havde denne medfødte kromosomfejl.

Min mand og jeg måtte overveje, om vi ville have scanningen. Hvis vi valgte at få scanningen, ville den kunne give os oplysninger om børnenes helbred. Disse oplysninger ville fortsat blive udtrykt som en risiko baseret på målingen af væske i barnets nakke og resultaterne af en blodprøve fra mig – egentlig vished kunne vi kun opnå ved yderligere tests. Så selv før vi valgte at få scanningen, måtte vi overveje de fremtidige risikoscenarier, i tilfælde af at der var stor sandsynlighed for, at børnene havde Downs syndrom.

I sidste ende viste testresultaterne i begge tilfælde,

at risikoen for Downs syndrom var meget lille – men lægerne sagde aldrig, at der ikke var nogen risiko. Det endelige svar blev stadig givet som en risikoværdi.

Denne idé om risiko som en matematisk beregnet sandsynlighed er et fænomen af nyere dato. Frem til midten af det 19. århundrede blev risiko tilskrevet folks skæbne eller held, og den lå dermed uden for menneskers viden og kontrol.

Selve ordet 'risiko' stammer sandsynligvis fra det gamle græske *rhizikon*, der betød en klippe eller et rev, som skibene måtte navigere uden om for at undgå skibbrud; det middelalderlatinske *riscus* angav noget lignende. Således betegnede risiko oprindeligt et område, man helt konkret skulle styre uden om – i dag taler vi mere overført om at styre uden om en risiko.

For øvrigt var den først kendte betaling for risiko også knyttet til sejlads. Den australske filosof James Franklin fortæller i sin bog *The Science of Conjecture* fra 2001, at oldtidens grækere udtænkte enkle former for 'forsikring' – nærmere betegnet en form for lån med høj rente, der varierede efter sandsynligheden for uvejr og oprørt hav, og som sømændene skulle betale tilbage, når skibene havde nået destinationen. Allerede dengang var der en fornemmelse af, at visse forhold gjorde sørejser mere risikable end andre, og at risikoen ved sejlads – om end den ikke kunne beregnes statistisk – trods alt kunne opgøres skønsmæssigt.